

*А.Д. Глушко, к.е.н., ст. викладач  
кафедри фінансів і банківської справи  
Полтавський національний технічний  
університет імені Юрія Кондратюка*

## **МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

*На основі аналізу наукових підходів до трактування категорії «ефективність» запропоновано визначення поняття ефективності державної регуляторної політики та обґрунтовано необхідність комплексного і збалансованого підходу до оцінювання її рівня. Представлено алгоритм визначення ефективності реалізації державної регуляторної політики та обґрунтовано математичну модель оцінки її рівня на базі інтегрального методу аналізу.*

**Ключові слова:** державна регуляторна політика, ефективність, математичне моделювання, інтегральний метод аналізу.

**Вступ.** У сучасних умовах державна регуляторна політика є тим механізмом, який здатний забезпечити розвиток економіки країни на якісно новому рівні і, відповідно, підвищити її конкурентоспроможність на світовому рівні. Посилення відкритості національної економіки як наслідок глобалізаційних процесів зумовлює необхідність поліпшення регуляторного середовища в Україні з метою досягнення збалансованого економічного зростання. Зарубіжний досвід засвідчує, що ефективна державна регуляторна політика сприяє сталому зростанню економіки і підвищенню добробуту громадян. Регулювання ринкових процесів в економіці України обумовлено низкою чинників, серед яких нестабільна зовнішньоекономічна кон'юнктура, несприятливий інвестиційний клімат, недостатній рівень зростання сукупного попиту на внутрішньому ринку, від'ємне сальдо торговельного балансу. Необхідність врахування впливу внутрішніх та зовнішніх факторів при визначенні напрямів та форм реалізації державної регуляторної політики зумовлює потребу моделювання її ефективності.

**Огляд останніх джерел досліджень і публікацій.** Дослідження проблематики ефективності здійснюється на різних рівнях управління економікою. Питання сутності та змісту поняття «ефективність» розкривалися у працях К. Маркса, М. Ніколаєва, С. Мочерного, В. Андрійчука та ін. Дослідженню ефективності реалізації державної регуляторної політики присвячено праці зарубіжних (В. Кіп Віскузі, Дж. М. Вернон, Дж. Е. Гарингтон, Н. Малишев та ін.) та вітчизняних (О. Юлдашев, М. Погребняк, О. Літвінов, О. Кужель, М. Вдовенко, С. Кулик та ін.) учених. Разом з тим, аналіз зарубіжних та вітчизняних наукових здобутків свідчить про відсутність чітко визначених показників та критеріїв оцінювання ефективності державної регуляторної політики, що обумовлює необхідність продовження досліджень в даному напрямі.

**Постановка завдання.** Метою статті є математичне моделювання оцінки ефективності реалізації державної регуляторної політики. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- дослідити підходи до трактування поняття «ефективність»;
- визначити алгоритм оцінки ефективності державної регуляторної політики;
- провести математичне моделювання оцінки ефективності державної регуляторної політики із застосуванням інтегрального методу аналізу.

**Основний матеріал і результати.** Ефективність є складною економічною категорією, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. Зміст категорії ефективності складний та багатограний: не існує єдиного визначення цього поняття [1].

К. Марксом [2] запропоноване класичне визначення ефективності, відповідно до

якого мінімальне авансування капіталу повинно призводити до максимальної додаткової вартості. В сучасних умовах дане визначення не відображає всієї сутності та змісту поняття «ефективність». Як і інші найбільш загальні категорії економічної науки поняття ефективності безперервно розвивається, а її зміст поступово змінюється та ускладнюється.

Зокрема, М. Ніколаєв вважає, що «ефективність є однією з важливих загальних категорій і в той же час ключовим поняттям господарської практики. ...Вона властива всьому відтворювальному процесу в цілому і всім його фазам: виробництву, розподілу, обміну і споживанню, і знаходить своє вираження і реальне втілення в діяльності будь-якої господарської ланки і господарських систем всіх рівнів, будь це окрема фірма, підприємство, домогосподарство, галузь, регіон або вся економіка в цілому» [3].

В економічній енциклопедії за редакцією С. Мочерного подається таке визначення цієї категорії: «Ефективність – здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат» [4, С. 508]. У свою чергу ефект – це досягнутий результат у різних формах вияву (матеріальний, грошовий, соціальний та ін.).

Багатьма вітчизняними економістами підтримується визначення ефективності, запропоноване В.Г. Андрійчуком. Він трактує категорію ефективності як результативність певної дії, процесу, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили [5, С. 9].

Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» одним із принципів державної регуляторної політики визначає саме ефективність. При цьому ефективність регуляторної політики визначається як забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави [6].

Критеріями ефективності реалізації державної регуляторної політики правомірно визначити наступні:

1. Дієвість – ступінь досягнення тактичних та стратегічних цілей.
2. Економічна доцільність – ступінь використання ресурсів в процесі досягнення поставлених цілей.
3. Якість – рівень відповідності законодавчо встановленим вимогам щодо порядку провадження.

Узагальнюючи підходи до трактування поняття «ефективність», можна стверджувати, що ефективність є складною категорією, яка формується під впливом сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів. У зв'язку з цим оцінка ефективності реалізації державної регуляторної політики вимагає комплексного і збалансованого підходу.

Оскільки ефективність є багатовекторною та різноплановою категорією, її оцінка – це інструмент, за допомогою якого можливо визначити на скільки реалізація державної регуляторної політики відповідає рівню стратегічних цілей країни, рівню розвитку національної економіки.

Вивчення й узагальнення вітчизняних та зарубіжних методів і методик оцінки ефективності реалізації державної регуляторної політики дозволили розробити методіку оцінку ефективності реалізації державної регуляторної політики, засновану на забезпеченні збалансування інтересів зацікавлених сторін: держави, суб'єктів господарювання і громадян. Оцінка ефективності реалізації державної регуляторної політики включає ряд послідовних етапів (рис. 1) [7].

На першому етапі відбувається визначення стратегічних цілей державної регуляторної політики з урахуванням інтересів держави (забезпечення зростання національної економіки та її конкурентоспроможності на світовому ринку), суб'єктів господарювання (максимізація прибутку) та громадян (підвищення рівня життя та забезпечення виконання соціальних гарантій).

Другий етап передбачає визначення базових напрямів, за якими буде проведена оцінка ефективності реалізації державної регуляторної політики, та критеріїв їх досягнення. Оскільки ефективність державної регуляторної політики визначається цільовою спрямованістю дій регуляторних органів щодо забезпечення зростання валових показників на макрорівні та показників підприємств на мікрорівні, то пропонується здійснювати оцінку її ефективності на макрорівні та мікрорівні. В загальному розумінні критерії – це ознака, на основі якої проводиться оцінка якості економічних об’єктів та процесів, порівняння альтернатив, класифікація об’єктів і явищ [8, с. 154]. Таким чином, під критерієм ефективності реалізації слід розуміти ознаку чи сукупність ознак, на підставі яких визначається сучасний рівень ефективності реалізації державної регуляторної політики та здатність до його підвищення. До таких критеріїв слід віднести зокрема зростання валового внутрішнього продукту на макрорівні та зростання обсягу виручки суб’єктів господарювання на мікрорівні.

В межах третього етапу проводиться розроблення та затвердження системи оціночних показників для кожного напрямку, а також визначаються причинно-наслідкові зв’язки показників, напрямів реалізації та критеріїв їх оцінки.

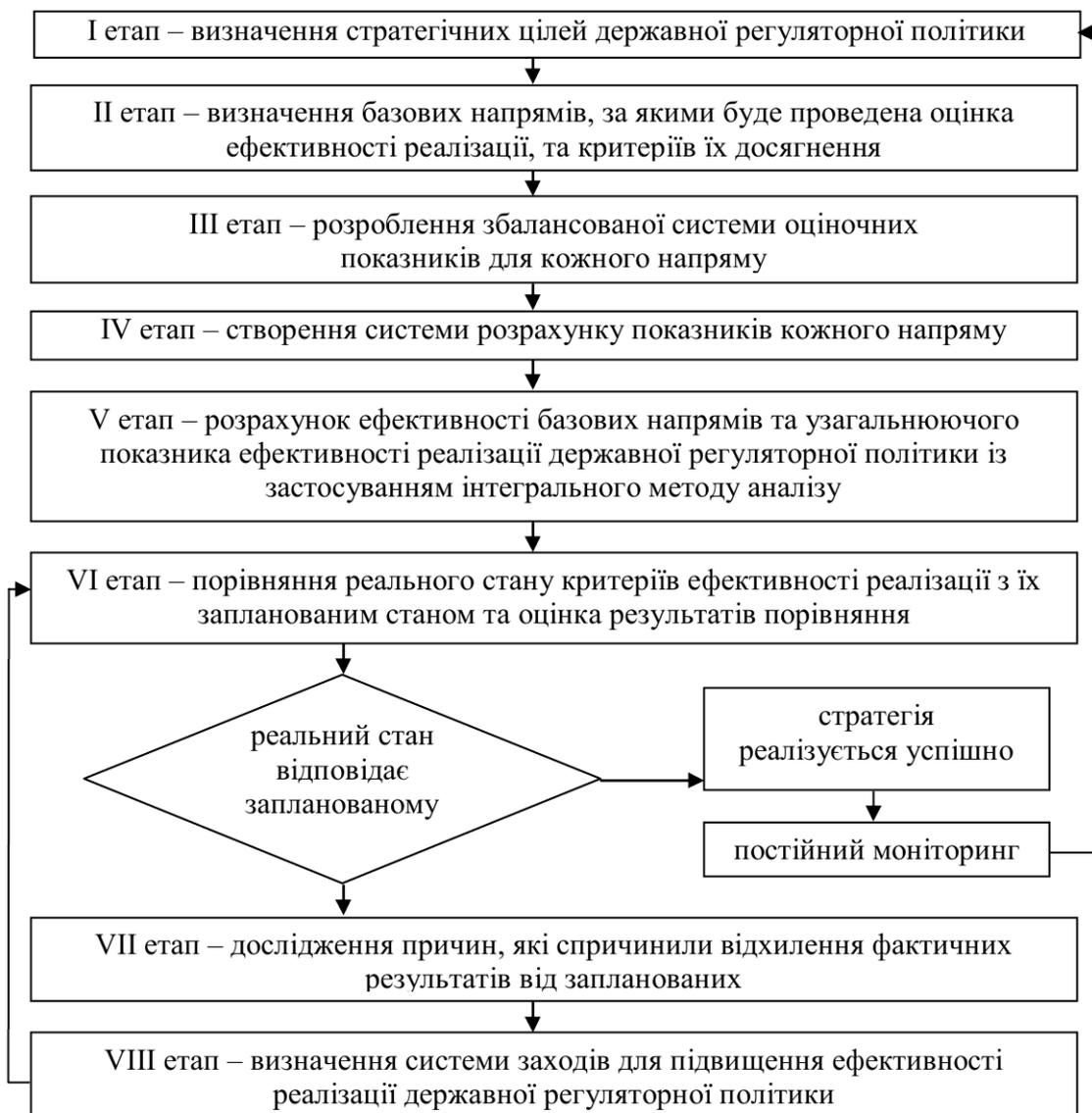


Рис.1. Алгоритм оцінки ефективності реалізації державної регуляторної політики

Підбір показників є досить важливим, оскільки від їх об’єктивності та всебічності буде залежати достовірність результатів оцінки ефективності реалізації державної

регуляторної політики. Формування системи показників на макрорівні здійснювалося на основі репрезентативної вибірки з показників розвитку виробничої, фінансової, інвестиційної, зовнішньоекономічної, науково-технологічної, енергетичної, та соціальної сфер, а на мікрорівні – з показників діяльності підприємницького сектору. При цьому застосовувався типовий спосіб відбору, що передбачає попередній розподіл генеральної сукупності на відносно однорідні розряди, з яких потім пропорційно здійснюють випадкову вибірку. Таким чином, було сформовано систему, яка включає 31 показник.

На четвертому етапі визначаються алгоритми розрахунку оціночних показників для кожного напрямку. Оскільки в комплексну методику оцінки ефективності реалізації державної регуляторної політики входять як кількісні, так і якісні показники, то визначення кількісних показників проводиться шляхом застосування відповідних формул на основі статистичних даних, а якісних – шляхом застосування бальних оцінок на основі методу експертного опитування [7].

Розрахунок ефективності базових напрямів та узагальнюючого показника ефективності реалізації державної регуляторної політики із застосуванням інтегрального методу аналізу проводиться в рамках п'ятого етапу. При цьому узагальнюючий показник ефективності відображає підсумкові результати синергетичної дії чинників, які характеризують різні напрями ефективності. Модель оцінки ефективності реалізації державної регуляторної політики на базі інтегрального методу аналізу представлена на рис. 2.

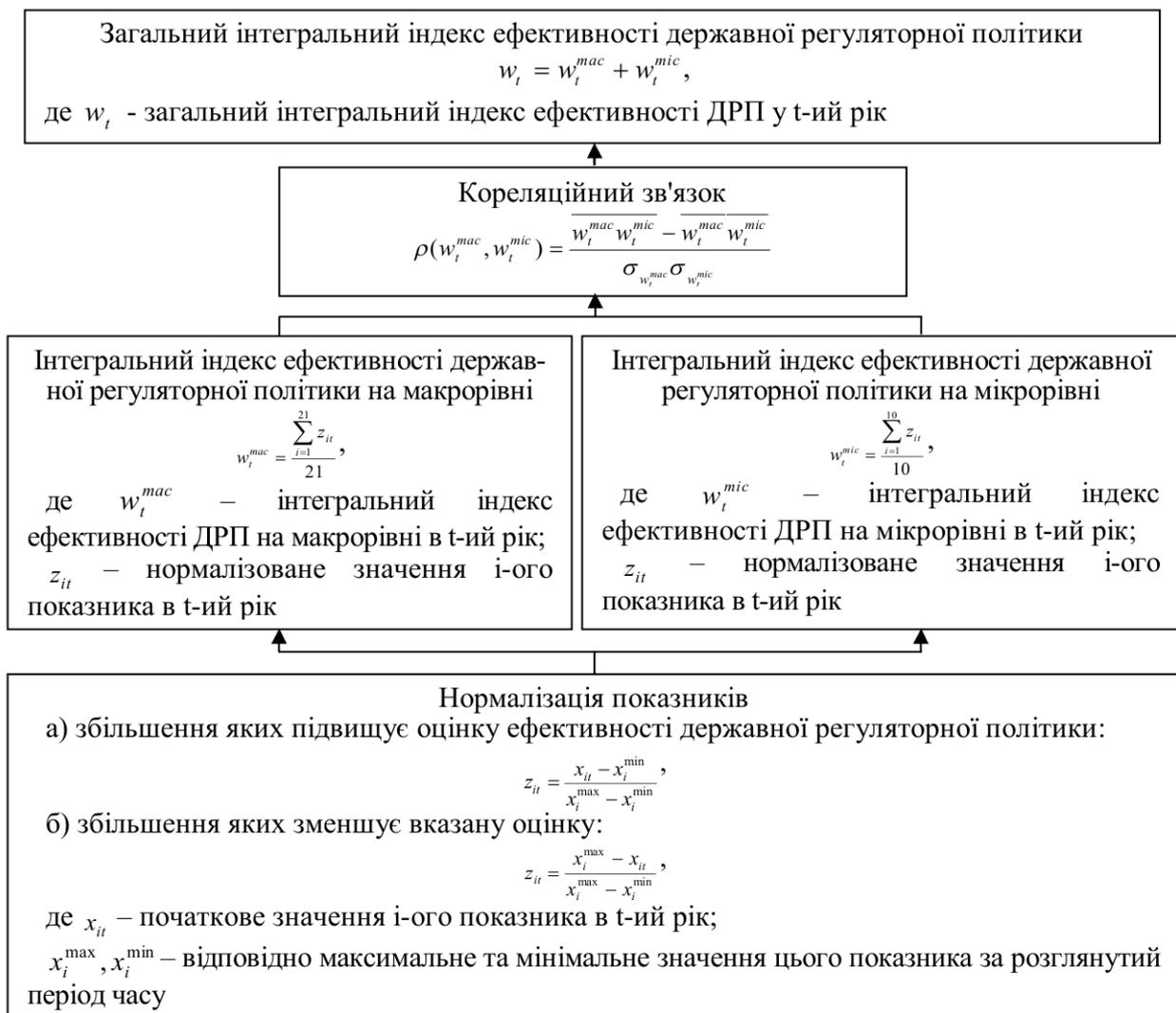


Рис. 2. Математична модель оцінки ефективності державної регуляторної політики на базі інтегрального методу аналізу

Наступним етапом є порівняння реального стану критеріїв ефективності реалізації з їх запланованим станом, а також оцінка результатів порівняння. Якщо реальний рівень відповідає запланованому, то регуляторна діяльність органів влади спрямовується на підтримку чи підвищення. В протилежному випадку відбувається перехід до сьомого етапу, на якому здійснюється дослідження причин незадовільного стану ефективності реалізації державної регуляторної політики. Заключний етап передбачає визначення системи заходів для підвищення рівня ефективності державної регуляторної політики за окресленими раніше напрямками.

**Висновки.** Запропонована методика оцінки надає регуляторним органам інструмент впливу на рівень ефективності реалізації державної регуляторної політики. Головними перевагами запропонованої методики оцінки ефективності реалізації державної регуляторної політики правомірно визначити наступні:

- 1) розроблена методика базується на комплексному підході до оцінки такого складного явища, як ефективність;
- 2) основними джерелами інформації виступають офіційні статистичні дані;
- 3) методика містить як кількісні, так і якісні показники;
- 4) методика не є усталеною і може змінювати свої напрями в залежності від мети аналізу.

Запропонована методика дозволяє оцінити рівень ефективності державної регуляторної політики на макrorівні і мікрорівні та є базисом для формування та реалізації державної регуляторної політики у перспективі, що у свою чергу дозволить забезпечити економічний розвиток та соціальну стабільність в Україні.

#### *Література*

1. Габор С.С. Ефективність як економічна категорія / С.С. Габор, В.С. Габор // *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. – Тернопіль, 2012. – № 7 (33). – С. 14 – 17.
2. Маркс К. *Капітал* / К. Маркс, Ф. Енгельс. – [2 изд., Т.26, ч. 2]. – М.: Госполитиздат, 1961. – 703 с.
3. Николаев М.В. Содержание категории «эффективность» / М.В. Николаев // *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия экономика и финансы*. – 2005. – Вып. 1. – 553 с.
4. Мочерний С.В. *Основи економічної теорії: Навч. посіб.* / С.В. Мочерний, О.А. Устенко. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 504 с. (Альма-матер).
5. Андрійчук В.Г. *Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз* / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
6. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1160-IV // *Відомості Верховної Ради України*. – 2004. – № 9. – Ст. 79.
7. Ховрак І.В. *Ефективність функціонування корпоративного сектору національної економіки: Монографія* / І.В. Ховрак, Т.В. Семко. – Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2013. – 276 с.
8. *Економічна енциклопедія: у трьох томах* / [За ред. С.В. Мочерного]. – Т. 2. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 848 с.